Balkanlar'da Unutulan Müslüman Romanlar

Hepimiz onları "Çingeneler" veya kendilerine verdikleri isimle "Romanlar" diye tanırız.

Hindistan'ın Pencap-Sind nehri havzası boyunca Pakistan ve Afganistan'ın da içinde bulunduğu bölgelerden, İran ve Anadolu üzerinden dünyaya yayılmış Hint-Avrupa kökenli halkın adıdır.

Romanlar, iki kola ayrılarak yeryüzüne dağılmışlardır. Birinci kolun, İran ve Suriye topraklarını aşarak Mısır'a yerleştikleri daha sonra da buradan kopan bazı kolların deniz yoluyla İspanya ve Portekiz'e gittikleri kabul edilmektedir.

İkinci kolun ise Hazar denizinin kuzeyinden Karadeniz'in kuzeyini takip ederek, Balkanlar'a oradan da Avrupa'ya geldikleri kabul edilir.

Bu göç dalgasının dışında Türklerle birlikte Anadolu coğrafyasına ve buradan hareketle de Trakya ve Balkanlar'a yerleşen Romanlar da mevcuttur.

Bunların bir kısmı Selçuklu Türkleri döneminde Oğuzlarla beraber Anadolu'ya yerleşerek Müslüman Romanların ilk nüvesini oluşturanlardır.

Bu dönemde Anadolu'da yaşayan diğer Romanlardan da Müslüman olanlar mevcuttur.

Çok sayıda Roman, Osmanlı fetihleri döneminde ya doğrudan akıncı birlikleri ile beraber orduya hizmet veren zanaatkârlar olarak ya da bu akınlar sonrasında bölgeye gelen halkın içinde Balkanlar'a geldiler.

Bunların bir kısmı Osmanlılar ile Avrupa içlerine kadar gittiyse de önemli kısmı Trakya ve Balkan topraklarında kalarak ya yerleşik hayata geçtiler ya da eskiden olduğu gibi göçebe olarak yaşadılar.

Böylece Romanlar, Türk toplulukları ile beraber yeni fethedilen yerlerde Müslüman nüfusun çoğalmasına katkı sağlamış oldular.

500 yıldan fazla bir süre bu bölgenin kültürel ve tarihsel gelişimine damgasını vuran Osmanlı İmparatorluğu'nun Romanları bu şekilde Rumeli'ye yerleştirmesinden dolayı Trakya ve Balkanlar, Romanların Hindistan'dan sonra ikinci vatanları olarak kabul edilmektedir.

Resmi veriler ile Avrupa Konseyi ve Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının verdiği rakamlar arasında önemli farklılıklar görülmektedir.

Günümüzde Türkiye, Trakya bölgesi dahil olmak üzere Balkanlar'da Türk ve Müslüman olan 8 milyon Romanın yaşadığı tahmin edilmektedir.

Balkan Romanları, Trakya'da yerleşenler hariç genelde üç dil (Slavca, Türkçe ve Romanca) dili üzerinden birbirleri ile anlaşır.

Balkanlar'da Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Makedonya, Kosova, Arnavutluk, Sırbistan, Karadağ, Bosna Hersek, Hırvatistan ve Slovenya'da yaşamlarını sürdüren Balkan Romanları genelde şehir ve kasabalarda yaşamaktadır.

Avrupa genelini hesaba kattığımızda 20 milyon toplam nüfusa sahiptir.

Türk ve Müslüman olan Romanlar, Osmanlı'dan günümüze Türkiye ile 6 asrı aşkın müşterek tarih ve ortak

kültüre sahip olmakla birlikte Balkan ve Avrupa tarihi de Osmanlı'nın Balkan ve Avrupa tarihi ile bir ve özdeştir.

19. ve 20. yüzyılda Balkanlar'da yaşanan isyanlar ve savaşlar Müslüman Romanları da çok olumsuz etkilemiştir.

II. Dünya Savaşı sırasında Nazi kamplarında 600 bin Roman**ın** katledilmesi, Romanların kültürel belleğinde silinmeyecek travmaya sebep olmuştur.

Yakın dönem Yugoslavya'da yaşanan iç savaşta binlerce Roman daha güvenli yerler arayışı ile başta Almanya, Fransa ve Avusturya olmak üzere AB üyesi ülkelere göç ettiler.

Günümüzde Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerinin bir kısmının Avrupa Birliği üyesi haline gelmesiyle buralarda yaşayan Roman vatandaşları AB vatandaşı olmuş ve hukukundan faydalanma hakkı elde etmiştir.

Birçok Balkan ülkesinde Roman vatandaşların sosyal problemlerinin çözümü ağır aksak işlemektedir.

Roman kökenli vatandaşların kendi kültürlerine ait olan kılık kıyafetlerinden ve kültürlerini yaşama biçimlerinden dolayı sosyal yaşamda ayrımcılığa tabi tutulmaya devam edildiği bir gerçekle karşı karşıyalar.

Karşılaştıkları en ciddi sorunların başında eğitim sağlık ve istihdam problemleri geliyor.

Müslüman Romanlar, toplu olarak yaşadıkları yerlerde dinlerini ve kültürlerini daha rahat bir şekilde sürdürebilmektedirler.

Romanlar da gelenekler, aileler aracılığıyla, uzun yıllar boyunca aktarılmıştır. Yazılı olmaktan çok, sözlü olarak aktarılan yerel müzikler, adalet sistemi ve evlilik gelenekleri, bunlardan bazılarıdır. Zulüm ve sürgün yılları boyunca ve bir asırdan diğerine süregelen aşağılamalara rağmen Romanlar, birbirlerine sıkıca bağlı aile toplulukları olarak kalmışlardır.

İster İtalyan, Rumen, Rus veya İskandinav olsun isterse Amerikan gruplarından olsun, ailenin gücü, Roman kültürünün süregelen yaşam mücadelesinde en başta yer almaktadır.

Müslüman Balkan Romanlarının büyük çoğunluğu Türkçe konuşmakta ve kendi aralarında Türkçe üzerinden anlaşmaktadırlar.

Eğitimlerini o ülke dili üzerinden sürdürmekle beraber ibadetlerini Türkçe gerçekleştirmektedirler.

Türkiye'nin, Balkanlar'da dindaş ve soydaş topluluklar üzerindeki sosyal, kültürel, sağlık ve eğitim alanında yardım politikalarındaki Boşnak, Arnavut, Türk penceresine Balkanlar'da çok önemli bir nüfusa, potansiyele sahip olan Müslüman Roman topluluğunu da dahil etmesi gerekiyor.

Ramazan ve kurban dönemlerinde, resmî ve sivil toplum kurumlarının insani yardım politikalarında, unutulan Roman Müslümanlarını hatırlamalarının bir zorunluluk olduğuna inanıyorum.

** Osman Atalay'ın 30 Nisan 2019 tarihinde Yeni Akit gazetesinde yayımlanan yazısıdır.*